

Jag tänkte börja med det ekonomiska systemet för det känns minst svårt och så länge punkterna ovanför är ok så klarar vi oss hyfsat även om det skulle haverera. Vi och vi, jag menar mänskligheten och de som har möjlighet att självhushålla.

Om det ekonomiska systemet krisar eller kollapsar, om vi får en nedgång nästan som den under depressionen eller rentav värre, vad händer då och hur kan jag klara av det?

(Jag är ingen ekonom, nån som kan sån't får gärna komma med tankar, andra också.)

Låt säga att jag vaknar på morgonen, hör på radion att Grekland gått omkull ekonomiskt, ställt in alla betalningar och att hela EU-ekonomin gungar. Dagen går och rädslan för eurons ställning sprider sig. Privata banker och ECB får bekymmer för att väldigt mycket pengar försvunnit och börjar därför kräva in pengar de lånat ut. Saken är bara den att de som lånat inte har cash, de har ju investerat, köpt fastigheter eller konsumerat.

Så ECB trycker mer pengar för att täcka hålen (jo, det funkar faktiskt så ibland) och ger riktigt billiga lån till de privata bankerna för att de ska låta sina kunder vara. Det funkar, vi krävs inte på våra huslån (banken har rätt att kräva in hela lånesumman i princip när de vill) och företagen kan behålla sina verksamheter. Men bankerna har ju blivit tvungna att låna mer, och betala mer ränta så räntorna sticker iväg. Pengarna vi ska betala med är mindre värda så allt blir dyrare och vi måste kämpa hårdare för att få ekonomin att gå ihop.

En morgon lite senare vaknar jag till nyheten att varken Spanien eller Portugal klarar sina åtaganden... En vända till med samma medicin eller... Om du och jag har varsin andel i ett hus och jag gör två nya andelspapper så det finns fyra andelar och behåller dem så har dels värdet på varje andel sjunkit och du dessutom blivit blåst på hälften av din del. Likadant är det med pengar.

När radionyhetererna når mig är eurons värde redan lågt sen vändan med Grekland. Euron är så hårt trängd av att ECB låtit tryckpressarna gå att ledningen inte trycker mer och ger därför inga fler lån till privatbankerna. Bankerna kräver tillbaka sina utestående lån för att de måste täcka sina förluster. Företag och privatpersoner som saknar cash och lättsålda tillgångar går i konkurs, på en marknad som översvämmas av försäljningsobjekt utan köpare rasar priserna så de som lyckas sälja lämnar med feta skulder. Företagen konkar så folk blir utan jobb och hela produktionen stannar med ett jättegissel.

Finansmarknaden kollapsar för att företag som ännu inte konkat saknar köpare till sina produkter och börjar gå med kraftiga förluster så alla försöker sälja av värdepapper för att flytta pengarna till annat. Länderna utanför EMU förlorar massor när euron faller i värde och drar ned på alla utgifter. Vi har nu massor av människor utan hus, inga jobb, pengar som inte längre värda så mycket, stigande priser och ingen plan för att ta oss ur detta.

Vad gör man då?

Så, ekonomin kraschar, åtminstone i EU-området, vi kan räkna med att stora delar av resten av världen dras med på något sätt. Men det spelar ingen roll för tankarna här.

Så vad behöver jag tänka på för att klara scenariot med den kraschande ekonomin?

- Mina besparingar kommer att bli värdelösa om de ligger på ett bankkonto.
- + Spara i något som behåller värdet, skog, mark, saker som behövs - på riktigt, saker som har bytesvärde.

- Mina banklån riskerar att krävas in.
- + Kolla JAK-banken. Betala av lånen så snart jag kan, undvik skulder.

- Min lön från ett lönearbete kommer inte att räcka till det jag är van vid.
- + Se till att ha en buffert, både avseende pengar och avseende grejer jag behöver för att klara mig.

- Jag blir av med jobbet.
- + Planera för att klara det. En hobby som kan dra in pengar och utökas, jobba mot mat eller saker jag behöver. Vad kan jag erbjuda andra när pengar tappat sitt värde och konsumtionsprodukter är ointressanta?

- Av med jobbet.
- + Planera för vad jag kan plocka bort ur mitt liv och ändå klara mig. Vilka räkningar kommer till mig varje månad, vilka av dem kan jag skippa rakt av och vilka kan jag avveckla snabbt. Vilka MÅSTE jag ha kvar och betala, och hur klarar jag det?

- Penningflödet stannar av men jag har skurit ned på allt jag kan.
- + Hur klarar jag foder till djuren, diesel till traktorn, soppa till bilen? Behöver jag verkligen bilen, verkligen? Dumpstring? I dåliga tider lär det bli konkurrens om dumpstringsställena. Jag måste planera för att klara en period utan pengainflöde. I glappet mellan att få igång mina planer för "efter den ekonomiska kraschen" och avskedsdagen måste jag klara mig på sparande och lager.

Vad kan jag ersätta. Elvärmen i huset med en vedkamin - skaffa! Traktorn med en häst - hyr ut stallet billigt till nån som har arbetshästar. Tänka, tänka, tänka.

Är medveten om att pengarna inte blir värdelösa tvärt. Men det verkliga värdet av 1000 nominella kronor kan ganska raskt bli försvinnande litet. Sannolikheten att så sker i Sverige den närmsta tiden är kanske liten men över en femårsperiod av kraftig ekonomisk nedgång tror jag att köpkraften för en tusenlapp kan minska drastiskt.

Anledningen till att ECB pumpar ut "billiga pengar" på marknaden är ju just att ingen vill att det ska braka. Det snackas om bubblor av olika slag, jag vet inte om jag har rätt men jag är personligen övertygad om att hela ekonomin är en jättebubbla. En kris behöver som du skriver inte komma hastigt. Kanske är det den lömskaste delen av krisen - den smyger sig på oss. En dag inser vi att värdet på våra besparingar är borta, att räntan blivit så hög att vi inte klarar att betala den. Varefter (de personliga) konkurserna ökar vittrar marknaden.

Jag är medveten om att Sverige inte är USA och att vi inte har riktigt samma typ av lånebubbla som de hade men vi har i grunden samma ekonomiska system. Deras bostadsbubbla med efterföljande finanskris var inte speciellt mysig. Återigen vill jag påpeka hur lömskt det kan vara när värdet vittrar. Det har alltid

svängt, den personliga ekonomin försämras, man väntar på vändningen, när den kommer är den för liten och returen blir ännu djupare än det var innan.

Har jag fel så är det inget problem. Jag har bara sanerat min personliga ekonomi i onödan, jag har bara köpt på mig lite grejer och ändrat mitt liv i en riktning som ändå är av godo om jag vill minska mitt globala avtryck. Har jag rätt så klarar jag mig ganska väl genom den nya situationen, bättre än om jag inte tänkt i alla fall. :-)

Jag är som beskrivet lite oroad av att jag tror att vi kommer att få problem i min livstid. Det är mitt huvudsakliga motiv till att tänka i självhushållarbanor. En av de saker jag tror kommer att förvärpa en trasslig situation är vårt ekonomiska system, även bortsett från att det i min mening i sig själv bidrar till att problem uppstår tror jag att dess konstruktion kommer att accelerera problemen när de väl dyker upp.

Varför oroas jag av det ekonomiska systemet då? Det framgår förhoppningsvis av nedanstående text som jag tagit från ett mail jag skrivit till en bekanting. Jag skriver det här för att få hjälp att hitta fel i mitt resonemang och för att redogöra för mina skäl, förhoppningsvis kan det vara till glädje även för någon annan. Om inte annat för att det finns några hänvisningar till info som kan öka förståelsen för hur en del av ekonomin fungerar nu.

Vänligen
Jens

=====8<-----

Jag har funderat ett varv till efter våra diskussioner och vill gärna kommentera lite.

Det kan uppfattas som att jag påstår saker, så är det inte, jag redogör för hur jag uppfattat det. Min tanke är att du kanske kan hjälpa mig om det är något jag missförstått. Tonen kan uppfattas som förklarande, jag skriver så bara för att göra en enkel sammanfattning för mig själv. God hjälp för min försåelse har jag haft från http://en.wikipedia.org/wiki/Money_creation och http://en.wikipedia.org/wiki/Fractional_reserve_banking#Money_creation .

Jag har kallat alla betalningsmedel för "pengar" medan du kallar endast sedlar och mynt för "pengar". Jag kallar nu bankers utlåning för "krediter" istället även om jag inte riktigt förstår distinktionen eftersom vi i praktiken använder krediter som pengar. De är ju utbytbara mot varandra så länge banksystemet fungerar normalt.

Min uppfattning är att [ett FRB-banksystem](#) skapar krediter efter att någon satt in pengar och att krediterna som max kan ges är $k=1/R$ (där k de maximala krediterna i förhållande till riktiga pengar och R är fraktionen). Typiskt är R utanför Sverige knappt 10% vilket ger $k=10$ ($1/0,10 = 10$). Alltså när kunder sätter in 1.000€ kan banksystemet ge 10.000€ i krediter. Vi är överens om att man genom serier av kreditgivning och återinlåning kan nå gränsen $1/R$. Att för banksystemet genomföra detta blir bara en teknikalitet med alla in- och utlånare som finns att tillgå, att så sker är jag övertygad om.

Eftersom banksystemet tjänar pengar på räntorna från kreditgivningen ligger det i deras intresse att maximera utlåningen och minimera kraven på reserver. (Jag diskuterar gärna räntans påverkan på systemet vid ett annat tillfälle men mycket kort är min uppfattning att räntegapet - skillnaden mellan in- och utlåningsränta - är inflationsdrivande.)

Min slutsats är att man i ett FRB-system - förutom pengar - har krediter i omlopp och att summan krediter kan vara upp till (summa pengar)* k . I stora delar av världen utgör alltså krediterna drygt 10 ggr mängden fysiska pengar. Dessa krediter används som pengar och tillmäts av de flesta människor samma värde som pengar.

För Sverige gäller att vi inte har ett FRB-system, det finns inga krav på att en andel av inlåningen skall behållas av bankerna. Istället har vi ett system där reserven utgörs av eget kapital (ägarkapital). Jag har inte satt mig in i detaljerna men enligt <http://sv.wikipedia.org/wiki/Penningm%C3%A4ngd> så kan banksystemet i extremfallet låna ut drygt 350 gånger det egna kapitalet. Man kan jämföra det svenska systemet med ett FRB-system där fraktionen är 0,28% avseende skapade krediter i förhållande till tillgängliga fysiska pengar.

Krediterna är bara löften från banksystemet att man kan göra om dem till pengar =om=man=vill= och det vill de flesta inte så systemet fungerar fint så länge det inte störs. Om kunderna vill ha ut mer än fraktionen R i kontanter får banksystemet problem. Det finns då en möjlighet för banksystemet att låna pengar av riksbankerna för att behålla stabiliteten i systemet.

Riksbankerna vill att banksystemet består så de ställer upp om så krävs, man skapar billiga pengar: <http://www.affarsvarlden.se/tidningen/article3418630.ece> Detta kan förstås även göras av helt andra orsaker. Men oavsett vilket så blir väl en injektion av nya fysiska pengar inflationsdrivande?

Sammanfattning för mig själv av ovanstående:

* Bankerna kan ge krediter upp till k * insatta pengar ($k=1/r$, r =riktiga pengar).

* I Sverige tillåter vi betydligt större andel krediter i förhållande till verkliga pengar än vad som gäller i länder med FRB-system.

* Krediterna används och betraktas som pengar p.g.a. att vi tror på dem.

* Om en större del av kundernas pengar + krediter begärs som kontanter blir det problem.

När vi talade om detta uttryckte du misstro och sa att det skulle bli inflationsdrivande. Jag inser inte i vilken mån ett system som det svenska, eller ett FRB-system är inflationsdrivande. Jag misstänker att det kan kontrolleras genom mängden fysiska pengar i kombination med krav på minsta andel fysiska pengar. Min oro är istället det finansiella systemets tålighet i krissituationer, ekonomiska eller andra.

Det för mig tillbaka till min egentliga oro som sammanfattas i <http://www.youtube.com/watch?v=8WBiTnBwSWc>

att jag alls talar om det ekonomiska systemet är för att jag tror att det kommer att utsättas för stora påfrestningar om det som framförs i klippet stämmer.

Om vi får brist på energi eller råmaterial alternativt om klimatförändringar eller ekosystemstörningar påverkar våra möjligheter att fortsätta som hittills så misstänker jag att de första smällarna för oss i I-världen kommer att ges genom det ekonomiska systemet. Om det då saknar motståndskraft och därmed havererar riskerar vi att få ytterligare problem. Min personliga övertygelse är att samtliga "om" i detta stycke kan bytas ut mot "när" och att vi kommer att uppleva det i vår livstid.

=====8<-----